

Drets històrics: per saber de què parlem

El Congrés 'Guerra de Successió' ha posat a sobre de la taula l'existència d'una 'nació política' bastida també sobre la base d'un constitucionalisme propi arrabassat per la victòria borbònica.

Diffícilment un congrés històric situat al tombant dels segles XVII i XVIII podria tenir tantes referències a l'estrictíssima actualitat, tantes aclucades d'ull a la contemporaneïtat com aquest que s'ha celebrat, precisament ara, a la ciutat de València –també precisament, val a dir. Però les ha tingudes. Contínues i diverses i documentades aclucades d'ull.

Als tres-cents anys del començament de la guerra dita de Successió i que fou de prou més coses, historiadors i estudiosos s'han trobat, per qüestions d'estricta calendari, però, sobretot, per allò de l'agenda política institucional –debats estatutaris i etcètera–, que el seu camp de treball, allò que hem convingut a anomenar "època moderna", amb els seus furs i contrafurs, el seu Olivares i

les seves Germanies, prenen un caire de pràctica actualitat. I que, com aquell qui diu, passaven a ocupar titulars de premsa –fins i tot portades– sota la capa genèrica d'uns reclamats –o denegats– "drets històrics" que se'ns han fet quotidians.

És per això, probablement, que Eva Serra, professora de la Universitat de Barcelona, tancava la seva conferència afirmant que "defensar els drets històrics no és més que defensar els drets de sobirania que tota democràcia reclama". O que el professor de la Universitat Autònoma de Barcelona, Antoni Simón, ho feia, al seu torn, tot provant d'entrar en "l'escala de valors polítics dels catalans dels segles XVII i XVIII" per apuntar definició: "Els únics drets històrics que entendrien i honorarien els catalans que

van lluitar el 1652 o el 1714 serien els de la seva sobirania política."

Vocació d'autogovern. Precisament, en la seva conferència –de propera publicació–, el professor Simón analitzava i comparava els "dos moments estel·lars de confrontació" entre Catalunya i un estat modern espanyol "de tall castellà, uniformador i absolutista": els aixecaments de 1640 –guerra dels Segadors– i de 1705 –la de Successió.

En aquesta anàlisi, Simón rebutava la interpretació de Ferran Soldevila explicada als anys trenta del segle XX –i seguida després per Pierre Vilar, posem per cas– i segons la qual, mentre que el 1640 impulsava la revolta un "esperit separatista respecte del destí d'Espanya", el 1705 ho feia una "voluntat intervencionista" en la política estatal. Així doncs, posats sobre la taula els resultats de "les recerques històriques més recents" que qüestionen "severament" aquesta línia interpretativa, Simón afirmava que "el sentit polític que defineix centralment, per part catalana, ambdós xocs, és el mateix: provar d'assegurar la identitat i la continuïtat del règim d'autogovern propi de tipus constitucionalista".

Perquè, ben mirat, el projecte "espanyol" per part catalana "sembla que només va existir en la propaganda de guerra borbònica que intentava atiar i instrumentalitzar el sentiment anticatalà d'una part de la població castellana": els catalans –deia la dita propaganda– demanaven a l'arxiduc Carles –i ell se suposa que els ho donaria en pagament de la seva fidelitat– coses com ara el control dels ports de la Corunya i Santander; que l'encunyació de monedes es fes a Catalunya; que a Madrid s'hi construís una ciutatella governada per un català; i coses per l'estil. La finalitat? "Desprestigi del govern de l'arxiduc i atiar l'odi envers els catalans", coses que, avui, a algú pots li sonaran.

Per comprendre la magnitud de la tragèdia, cal conèixer, afirma Eva Serra, què es va perdre amb la derrota militar: i això inclou saber quin era el sistema polític que els decrets de Nova Planta van anul·lar sense contemplacions per aquell tristament famós "*derecho de conquista*": en "la venda de drets públics per part dels comtes-reis", donades les seves dificultats financeres, trobem,

Eva Serra (a l'esquerra) i Carme Pérez i Aparicio (a la dreta): dos noms imprescindibles per entendre l'època moderna en aquest país.

“Defensar els drets històrics no és més que defensar el dret de sobirania que tota democràcia reclama”

recorda Serra, “l’origen de les institucions catalanes”. El poder de les Corts, de la Generalitat i dels municipis condicionava el de la corona i configurava un policentrisme que caracteritza el model polític propi amb un caire “més horitzontal que no pas vertical” i on “el jurament reial a conservar els compromisos amb la terra era essencial per al reconeixement de la seva autoritat”.

I, quan no ho complia –cosa que s’devenia tot sovint–, arribava el conflicte: i és precisament aquesta confrontació constant la que ens mostra, segons Serra, “el valor de les institucions, la seva capacitat de resistència i la voluntat de govern del país”. I continua: “La política de resistència basada en els recursos institucionals i legals del sistema contractualista del poder fou eficaç i serví per a defensar una societat de cavallers, pagesos i menestrals i la seva activitat diversificada. És per aquesta raó que cal que la historiografia revaloritzi les institucions i les lleis del pactisme en lloc de desestimar-les, tot considerant-les oligàrquiques i anacròniques, com tantes vegades ha estat fet. Aquest sistema va actuar com a vàlvula de seguretat, posant frens preventius a la política devastadora de la monarquia.” I, igual com al Principat de Catalunya,

al sud: la professora de la Universitat de València Carme Pérez i Aparicio destacava, en analitzar el projecte polític austriacista al País Valencià, idèntiques topades “a causa de la política institucional” de la monarquia i dels seus representants.

És en aquest context que, tant a una banda com a l’altra del Sénia, raona Eva Serra, “el conflicte dinàstic va ser la possibilitat d’una alternativa davant d’una conjuntura, en la qual l’opció internacional aliada els podia garantir tant una debilitació borbònica com un nou Habsburg, condicionat aquest per una successió discutida. El factor dinàstic fou, doncs, l’excusa d’uns regnes, de tendències parlamentàries o republicanes, per defensar i potenciar el seu model polític històric, model ben capacitat per fer una evolució democràtica”.

En aquest sentit també s’expressava Pérez i Aparicio: com a projecte polític, l’austriacisme al País Valencià preconitzava, igual com ho feia al Principat de Catalunya, el manteniment del sistema pactista i del corrent constitucionalista de la Corona Catalanoaragonesa (un pactisme, val a dir, que no s’ha d’entendre des d’una concepció contemporània, esbiaixada i possibilista, sinó precisament, recordava Serra, “com un marc

de referència real i legal que permetia evitar tota mena de compromisos que poguessin dur cap a claudicacions irreparables”), una pervivència personificada en la figura de Carles III: l’opció per l’arxiduc Carles “no s’ha de veure de manera immobiliària” sinó com l’arribada d’un rei amb el qual començarà una nova etapa de respecte per les “lleis de la terra”.

I es defensaven les lleis, però no només: al capdavant, com recordava Antoni Simón, “no es tractava d’una qüestió estrictament jurídica o constitucional. Fins i tot els ministres borbònics d’origen francès eren perfectament conscients de la dimensió nacional que suposava el manteniment o no d’unes lleis i institucions particulars en els territoris de la monarquia. En un informe de Michel Amelot adreçat a Lluís XIV, datat el mes de maig d’aquell mateix 1707, s’assenyalava que el veritable i més gran perill d’aquelles lleis i institucions era que alimentaven un amor a la pàtria, una identitat nacional, que era més forta que no pas la lleialtat al rei: “*por más afectos que sean al rey lo serán mucho más a su patria*”. Vet aquí la mare dels ous. Probablement.

Núria Cadenas